

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/dodatki-historyczne-do/9862,Powrot-Ponurego-Wykus-25-lat-temu.html>
27.02.2026, 06:13

Powrót „Ponurego”. Wykus 25 lat temu

14.06.2013

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

PROJEKT KURIERA
KIELECKIEGO
ZREALIZOWANY
PRZY WSPARCIU
FINANSOWYM
INSTYTUTU PAMIĘCI
NARODOWEJ

Fot. Janina PWA

Jan Piwnik „Donat”, „Ponury” (1912–1944), oficer Policji Państwowej i Wojska Polskiego, „cichociemny”, dowódca II oddziału „Wachlarza”, komendant Zgrupowań Partyzanckich Armii Krajowej w Górach Świętokrzyskich i VII batalionu 77 pułku piechoty Armii Krajowej na Nowogródzczyźnie.

W Polsce jest wiele miejsc naznaczonych przez najnowszą historię. Nawet na ich tle Wykus zajmuje szczególną pozycję. Wynika to z tego, że w tym niezwykłym miejscu spłotho się wiele żywiołów, które symbolizują nasze losy w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat.

Pierwsza warstwa historii, jaką odczytujemy dziś na Wykusowej polanie to oczywiście dzieje świętokrzyskich zgrupowań Armii Krajowej. Pamięć o ich dokonaniach łączy się z pamięcią o ich poświęceniu, lośach, trudnych wyborach, na jakie byli skazani i represjach, jakie dotknęły wielu z nich.

Wykus symbolizuje także upartą walkę o udokumentowanie historii i dobrą pamięć Armii Krajowej, jaką toczono w czasie Polskiej Republiki Lu-

dowej. Począwszy od pierwszego spotkania w 1957 roku spotkania środowiska stają się okazją do przekazywania spuścizny Armii Krajowej nowym pokoleniom. Szczególną rolę odgrywają w tym procesie harcerze.

Z czasem na Wykusowej polanie coraz liczniej zaczynają się pojawiać osoby związane z odradzającą się opozycją. Ich udział w spotkaniach pokazuje, że tradycja i etos Armii Krajowej są dla znacznej części ludzi opozycji i ludzi „Solidarności” jednym z podstawowych punktów odniesienia i źródłem inspiracji. Czas legalnej działalności „Solidarności” to także okres, w którym bardzo wielu żołnierzy Armii Krajowej zaangażowało się w działalność publiczną. Ich po-

stawę symbolizuje postać Antoniego Hedy „Szarego”, który stanął na czele niezależnej organizacji kombatanckiej działającej w ramach „Solidarności”.

Odwrocie do tradycji Armii Krajowej stało się szczególnie istotne po wprowadzeniu stanu wojennego. Odwoływało się nie tylko do etosu wojennego podziemia, lecz także do niektórych jego doświadczeń konspiracyjnych. W ten sposób spłatały się dwie wielkie tradycje polskiej walki o wolność. Szczególnie widoczne stało się to w czerwcu 1988 roku, podczas pogrzebu Jana Piwnika „Ponurego”. Wzięły w nim liczny udział nie tylko przedstawiciele kombatanów i harcerstwa, lecz także wielu młodych ówczesnej opozycji.

Z dzisiejszej perspektywy pogrzeb „Ponurego” jawi się jako zapowiedź wolnej Polski, dla której jedną z najważniejszych tradycji ponoszą dzieje Armii Krajowej. Rola czasowych spotkań na Wykusie nie skończyła się jednak wraz z upadkiem systemu komunistycznego. Mimo upływu lat tu szczególnie miejsce wciąż przyciąga, także przedstawiciele młodych pokoleń, urodzonych już po 1989 roku. Przyciąga ich siła tradycji, ale także wartości, których symbolem stała się przez dziesięciolecia skromna kapliczka na leśnej polanie.

Doktor
Łukasz KAMIŃSKI
Prezes Instytutu
Pamięci Narodowej

Fot. Tomasz Białog

Moment zamknięcia trumny z prochami majora „Ponurego”, Wąchock 10 czerwca 1988 roku.

Doktor Łukasz Kamiński
Prezes Instytutu Pamięci Narodowej

„Z dzisiejszej perspektywy pogrzeb „Ponurego” jawi się jako zapowiedź wolnej Polski, dla której jedną z najważniejszych tradycji ponoszą dzieje Armii Krajowej”.

Program tegorocznych obchodów
na Wykusie na stronie 8